

PSYCHOLÓGIA V OBČIANSKEJ NÁUKE

CHARAKTERISTIKA

Občianska náuka vyučovaná v 7. ročníku základnej školy prispieva k orientácii žiakov a žiačok v rodinnom a školskom prostredí. Vede ich k poznávaniu svojej obce, regiónu, vlasti. Umožňuje im pochopiť seba samých a pomáha im v ich socializačnom procese. Učí ich demokraticky myslieť, konať, poznávať svoje práva a povinnosti a obhajovať práva druhých. Poskytuje základné vedomosti z oblasti štátu a práva a vedie ich k aktívnej občianskej angažovanosti a umožňuje im pochopiť ekonomický život spoločnosti. Súčasťou takto koncipovaného povinného predmetu sú i **základy psychológie**. Pre žiakov a žiačky je to ich prvé stretnutie so psychologickými pojmami a teóriami všeobecnej psychológie, psychológie osobnosti a sociálnej psychológie. Vynárajú sa teda otázky, ako ich oboznamovať so základmi psychologickéj vedy a čo ich o psychológii vlastne naučiť. V mnohých aspektoch sa totiž líšia od stredoškóľakov (Tab. 1), ktorí sa na niektorých typoch škôl so psychológiou stretávajú ako so samostatným vyučovacím predmetom.

Tab. 1 Základné rozdiely medzi cieľovými skupinami vo vyučovaní psychológie

	Základná škola (II. stupeň, puberta)	Stredná škola (adolescencia)
hľadajú	kamarátov, zábavu, vlastnú identitu	skupinu, porovnávanie, zručnosti, istotu v stabilnom priateľstve
majú radi	akciu, boj, noc, dobrodružstvo, bodovanie, únik do fantázie	akciu, šport, recesiú, emócie, zmenu, experimentovanie
nemajú radi	náročné úlohy, premýšľanie	príliš filozofovania, príliš náročné úlohy
prežívajú	väčšiu labilitu a neistotu, majú tendenciu reagovať precitlivo aj na bežné podnety	potrebu neodkladného uspokojenia, ich emócie sú autentické, nefalšované a intenzívne
majú nechuť	robiť kompromisy, prejavovať svoje city navonok a byť otvorení	byť obmedzovaní, nestoja o zodpovednosť
niekedy sú	vzťahovační, neistí, značne kritickí, majú sklon polemizovať a zaoberať sa sami sebou vo zvýšenej miere	egocentrickí, príliš zameraní na fyzický vzhľad a zdatnosť, veľmi aktívni a motivovaní, ak im na niečom záleží
premýšľajú	systematicky, hypoteticky, myšlienky kombinujú a integrujú, dôraz kladú na hľadanie viacerých možností, aj tých, ktoré reálne neexistujú	logicky správne, no často robia chyby z neuváženosti, robia závery na základe okamžitého impulzu, niekedy až príliš radikálne bez ohľadu na nejednoznačnosť väčšiny problémových situácií

úlohy riešia	radikálne, zovšeobecňujú princípy fungovania okolitého sveta, často dospievajú ku skratkovitým generalizáciám	flexibilne, sú schopní používať nové spôsoby riešenia, usilujú sa o absolútne riešenia
---------------------	---	--

Priblíženie obsahového zamerania: Dokument obsahuje **sedem zadaní** na samostatnú prácu pre žiakov a žiačky, ktoré im umožnia pomocou jednoduchých cvičení pochopiť často príliš abstraktné psychologické pojmy. Zadania môžu byť využité ako domáce úlohy, projekty či krátke výskumné štúdie v rámci skupinovej či individuálnej práce priamo na vyučovaní. Žiaci/žiačky spravidla potrebujú na ich realizáciu jednu či viacero pokusných osôb a využívajú niektorú psychologickú výskumnú metódu (pozorovanie, rozhovor, experiment, analýzu dokumentu, sociometriu, anamnézu, dotazník). ňou „mapujú“ vybrané psychické funkcie či charakteristiky osobnosti a sociálneho prostredia. Stávajú sa na chvíľku výskumníkmi a výskumníčkami a zisťujú, ako „psychológia“ funguje v praxi. Doplňujúce otázky v jednotlivých zadaniach ich vedú k reflektovaniu získaných údajov, porovnávaní so zisteniami ostatných a vyvodzovaniu záverov prepojitelných s fungovaním v bežnom a školskom živote.

Metódy: dialogické metódy, problémové metódy, metódy samostatnej práce

Prepojitelnosť v rámci prierezových tém: Podľa zamerania sú aktivity využiteľné v rámci Osobnostného a sociálneho rozvoja či Tvorby projektu a prezentačných zručností.

Medzipredmetové vzťahy: Jednotlivé zadania sú v tejto či modifikovanej podobe použiteľné okrem občianskej náuky aj v rámci vyučovania biológie, fyziky, slovenského jazyka, matematiky či etickej výchovy.

Pomôcky: Jednotlivé zadania obsahujú pracovné listy či záznamové hárky ako i ďalšie vysvetlenia či tipy a návody, ako s témou pokračovať. Ak sú potrebné ďalšie pomôcky, sú uvedené priamo v jednotlivých zadaniach.

ZOZNAM ZADANÍ:

- téma: [Prežívanie a správanie](#)** (metóda: pozorovanie, 1 pracovný list pre žiakov a 1 pracovný list s vysvetleniami pre učiteľov)
- téma: [Pocitovanie a vnímanie](#)** (metóda: experiment, 2 pracovné listy so zadaniami pre žiakov a 1 pracovný list s vysvetleniami pre učiteľov)
- téma: [Pamäť](#)** (metóda: experiment, rozhovor, 7 pracovných listov so zadaniami pre žiakov a 1 pracovný list s vysvetleniami)
- téma: [Učenie](#)** (metóda: dotazník, 3 pracovné listy so zadaniami pre žiakov)
- téma: [Rôznorodosť na základe schopností](#)** (metóda: anamnéza, 5 pracovných listov so zadaniami pre žiakov)

6. téma: Socializácia – pravidlá, ktorými žijeme (metóda: analýza produktov činnosti, 3 pracovné listy so zadaniami pre žiakov)

7. téma: Vzťahy v triede (metóda: sociometria, 3 pracovné listy so zadaniami pre žiakov)

Celý dokument má rozsah 31 strán.

Ďalšie informácie:

- Tieto materiály sú určené najmä pre učiteľov a učiteľky. Ich komerčné využitie a zverejňovanie na ďalších internetových stránkach bude považované za porušenie autorských práv.
- Autorom fotografie na titulnom liste je rawpixel, ktorý ju zverejnil v rámci databázy Unsplash. Ak nie je uvedené inak, použité fotografie pochádzajú z tejto databázy voľne dostupných fotografií.
- Pre rýchlu orientáciu v dokumente možno využiť prepojenia na jednotlivé zadania na strane 3 v časti Zoznam zadaní.

Psychológia v Občianskej náuke

ZADANIA - ukážka

1. TÉMA: PREŽÍVANIE A SPRÁVANIE

Pozri si pozorne obrázok a odpovedz na nasledujúce otázky.

Čo sa na obrázku deje? Opíš, čo na ňom vidíš.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Čo prežíva dievčatko na obrázku? Ako sa asi cíti?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

**SVOJE ODPOVEDE POROVNAJ S ODPOVEĎAMI
SVOJICH SPOLUŽIAKOV A SPOLUŽIAČOK.
Zhodli ste sa alebo sú medzi vami rozdiely? Prečo?**

VYSVETLENIE CVIČENIA¹

Dievčatko plávajúce len niekoľko centimetrov od medveďa bieleho – aspoň tak to môže na prvý pohľad z obrázka vyzerat'. Zdá sa, že dievčatko je v nebezpečenstve, veď medveď je dravé zviera a vôbec nie kamoš na plávanie. Ale žiadne obavy, dievčatku sa nič nestane. Fotografia totiž neukazuje, že obidvoch delí kvalitné plexisklo. 25 centimetrov hrubá, priehľadná stena zabraňuje, aby bol medveď pre dievčatko ohrozením. Takúto atrakciu možno nájsť v meste Cochrane v Kanade, kde sa nachádza zariadenie určené pre medvede biele. Medvede tu však neslúžia len ako zábavná atrakcia – práve

naopak. Myšlienkou celého projektu je zvýšiť povedomie o jedinečnosti a ohrození medveďov bielych. Žijú tu zranené, zneužívané alebo osirenú medvede pochádzajúce z voľnej prírody, cirkusov alebo od súkromných osôb. Nie sú umiestňované len do malých bazénov ale k dispozícii majú plochu o rozlohe viac ako 20 000 m².

Keď si jednotliví žiaci/žiačky odpovede porovnajú, zrejme sa budú skôr zhodovať v odpovediach na prvú otázku, ako v tých na druhú. Na tomto príklade možno vysvetliť dva psychologické pojmy – prežívanie a správanie.

PREŽÍVANIE – je subjektívne, viaže sa na vnútorné zážitky a život človeka. Označuje to, čo druhá osoba nemôže pozorovať, čo znamená, že je individuálne. To, čo druhý prežíva, vieme posúdiť len na základe toho, čo vidíme – ako sa druhý človek tvári, ako sa správa, ako rozpráva. No to vždy nemusí presne a úplne vyjadrovať presne to, ako sa naozaj cíti.

SPRÁVANIE – je prístupné druhým ľuďom, možno ho teda považovať za objektívne. Ak hovoríme o správaní, máme na mysli najmä opis vonkajšieho správania a vonkajších výrazov (ktoré vyvoláva prežívanie) a jeho rozbor.

¹ Obrázok ako i jeho vysvetlenie pochádzajú zo správy uverejnenej 24. júla 2017 na internete pod názvom *Sieht gefährlich aus: Mädchen schwimmt mit Eisbär*. Dostupné na: <https://de.nachrichten.yahoo.com/sieht-gefahrlich-aus-madchen-schwimmt-mit-eisbar-105854558.html>